

УДК 343.97:343.28/29-057.36

В.П. ШАРІКОВА, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренко

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЗЛОЧИННА ШКОДА, ЗАПОДІЯНА ПРАЦІВНИКАМИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПРИ ВИКОНАННІ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ»: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Ключові слова: працівники органів внутрішніх справ, службові обов'язки, наслідки злочину, злочинна шкода, мета дій, результат дій, цілеспрямованість особи

Сьогодні питання законності дій службових осіб державних правоохоронних органів має знаходитись у центрі дослідницької уваги науковців. Актуальність цієї розробки обумовлена тим, що в нашій державі на рівні суспільства інтенсифікується недовіра до державних інституцій і правових форм захисту особи, що підтверджується як загальнонаціональними, так і регіональними соціологічними дослідженнями [1]. Зростає зневіра громадян у можливість захисту їх законних інтересів правоохоронними органами, наслідком чого стає поширення правового нігілізму та криміналізація соціуму.

Міністерство внутрішніх справ є спеціально уповноваженим органом державної влади, покликаним служити захисту правових інститутів шляхом забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх прав і свобод, законних інтересів, охорони громадського порядку, виявлення та розкриття злочинів, забезпечення безпеки дорожнього руху, захисту власності від злочинних посягань. Тож цілком справедливим буде судження, що органи внутрішніх справ займають центральне місце в забезпеченні правопорядку в нашій державі.

Кримінологічне дослідження злочинної поведінки правоохоронців органів внутрішніх справ передбачає розгляд даного явища як свідомого акту волевиявлення особистості. Оскільки воля людини вступає в область об'єктивного світу за допомогою діяння [2, с.15], ключем для встановлення особистісних детермінант злочинної поведінки правоохоронців стає аналіз цілеспрямованості суб'єкта. Адже мета представляє собою модель майбутнього результату дій та причину цих дій в теперішньому часі [3, с.17–18]. Мета передбачає й вибір заходів її досягнення. Заходи досягнення мети корегуються людиною виходячи із ціннісно-нормативної складової мотиваційної сфери¹. Тому дослідження мотиваційної сфери особистості доцільно проводити не лише через аналіз самого діяння, а також через аналіз результату волевиявлення, яке представляє собою об'єктивоване цілеспрямованості суб'єкта.

Встановлення змісту поняття «злочинна шкода» має значення для з'ясування специфіки цілеспрямованості діючого суб'єкта, що сприятиме пізнанню мотиваційної сфери працівників органів внутрішніх справ та розкриттю детермінантів вчинення злочинів.

Мета даної статті полягає у проведенні аналізу змістовних ознак поняття «злочинна

¹ На необхідність використання коректної з погляду методології кримінологічного пізнання моделі особистості для проведення конструктивного аналізу злочинної поведінки особи постійно звертають свою увагу науковці: Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. / Закалюк А. П. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007–. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 2007. – 424 с.; Соціально-психологічні аспекти виявлення і попередження корупції та інших правопорушень серед працівників міліції : монографія / за заг. ред. В. О. Криволапчука. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 134 с. На нашу думку, така модель повинна розмежовувати соціально-нормативну складову особистості та її ціннісно-нормативну складову (див. більш детально: Гнатенко Е. Проблеми изучения личности преступника в отечественной криминологической науке / Гнатенко Е. // Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей : тези доповідей учасників I Конгресу Соціологічної асоціації України. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – С. 177).

шкода» як наслідку злочину, що протистоїть правомірному заподіяння шкоди й виступає складовим елементом професійного ризику виконання службових обов'язків правоохоронцями внутрішніх справ. Її новизна міститься у встановленні змістовних ознак поняття «злочинна шкода, що заподіюється працівниками ОВС при виконанні службових обов'язків» через представлення результату діяння крізь цілеспрямування особистості. Останнє має значення для проведення кримінологічного дослідження скоєння працівниками органів внутрішніх справ злочинів при виконанні службових обов'язків.

Наукова традиція вживання поняття «злочинна шкода» сформувалася у кримінальному праві. Дослідження питань, пов'язаних з аналізом поняття «шкода», на монографічному рівні в теорії кримінального права проводили такі вчені як П.С. Берзін, С.В. Землюков, Н.Ф. Кузнецова, В.В. Мальцев, О.С. Міхлін, О.М. Миколенко, В.Л. Чубарев та інші.

Здебільшого поняття «шкода» розглядалося в контексті проблематики суспільно небезпечних наслідків злочину та як властивість, що характеризує суспільну небезпеку діяння [4, с.40].

Виходячи з аналізу існуючих точок зору, «шкода» розглядається як родове поняття відносно понять «злочинні наслідки», «наслідки злочину», «суспільно-небезпечні наслідки» та «злочинний результат». Наведемо у якості обґрунтування даної тези визначення даного поняття, що запропоновані вченими-криміналістами. Зокрема, професор Н.Ф. Кузнецова в якості злочинних наслідків називала всі шкідливі зміни в охоронюваних кримінальним законодавством суспільних відносинах, вчиненні злочинною дією чи бездіяльністю суб'єкта [5, с.10]. Дослідник В.В. Мальцев розуміє злочинні наслідки як суспільно небезпечну шкоду, що відбиває властивості злочинного діяння й об'єкта посягання, що заподіюється винною поведінкою, від спричинення якої відповідні суспільні відносини охороняються заходами кримінального права

[6, с.27]. В.М. Кудрявцев наслідки злочину визначав як передбачену кримінально-правовою нормою матеріальну чи нематеріальну шкоду, заподіювану злочинними діями об'єкту посягання – охоронюваним законом суспільним відносинам і їх учасникам [7, с.122]. О.С. Мієлін, розкриваючи поняття «наслідки злочину», пояснює, що вони представляють собою шкоду, заподіяну злочинною діяльністю людини суспільним відносинам, охоронюваним кримінальним законом [8, с.23].

Тож підхід до розуміння шкоди у якості родового поняття, не дивлячись на багатоваріантність наведених визначень [9], можна назвати поширеним у розробках кримінально-правової проблематики шкоди [10, с.16].

Не заперечуючи вклад зроблений в розвиток поняття «злочинна шкода» наведеною позицією, тим не менш, вказаний підхід унеможливує пошук сутнісних ознак явищ, що складають об'єм поняття «злочинна шкода» за допомогою видового поняття «суспільно-небезпечні наслідки злочину», в чому слід погодитись із російським дослідником Г.П. Новосоловим [11, с.46].

Враховуючи вищенаведене, вбачається, більш послідовним у якості родового поняття прийняти поняття «зміни в навколишньому світі», яке буде підпорядковувачим для поняття з меншим об'ємом – «зміни в навколишньому світі викликані діями людини», останнє поняття можна позначити поняттям «наслідок», оскільки зміни послідовно виникають після діяння людини.

«По учению о достаточном основании, в мире ничего не совершается само собою (causa sui), а напротив все, что ни совершается, т.е. всякое изменение в чувственном мире, является последствием другого, предшествовавшего изменения. Этот логически необходимый и подтвержденный опытом факт мы, как известно, называем законом причинности» [2, с.1]. Поведінковий акт людини викликає цілий ряд наслідків, які знаходять своє віддзеркалення у навколишньому світі, термін «наслідки» є інтегруючим для позначення

будь-яких змін, що обумовлені діянням людини. Звідси можливо зробити висновок, що поняття «наслідки» ширше за об'ємом поняття «шкода». Не кожен наслідок дій людини носить соціальний або правовий характер. Ще в XIX ст. Н.С. Таганцев писав, що «...мы не можем представить себе какого-либо человеческого действия, которое не сопровождалось бы изменениями внешнего мира. Но не надо забывать, что право уголовное говоря о преступном действии и его последствиях, имеет в виду только те проявления человеческой деятельности вовне, которые имеют юридическое значение. Поэтому преступное деяние, как техническое понятие, объемлет как те посягательства, в коих для полноты состава предполагают и действие и результат, так и те, в коих последствие не имеет значения» [12, с.511].

Заподіяння злочинної шкоди працівниками органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків носить і соціальний і правовий характер. Юридично значущий результат дій людини полягатиме в порушенні законних інтересів окремих осіб, оскільки саме з цим наслідком закон пов'язує настання юридичної відповідальності. Не носять характер соціально значущих дій, тому не мають юридично значущих наслідків, рефлекторні, невольові, не усвідомлені дії людини [5, с.6–7].

В даному контексті стає зрозумілою необхідність розмежування понять «наслідок» і «результат». Злочин завжди є результатом вираження у зовнішньому світі волі людини. Відповідно й заподіяні злочином зміни у навколишньому світі є певною мірою результатом волевиявлення особи.

Підпорядкованим поняттю «зміни в навколишньому світі викликані діянням людини» буде поняття – «небажані зміни в навколишньому світі викликані діянням людини» або, враховуючи надані вище роз'яснення, «небажані наслідки діяння людини».

Потребує самостійного розгляду поняття «небажані зміни». Аналізуючи дане поняття, стає зрозумілим, що необхідно виявлення об'єктивного критерію на підставі якого має

встановлюватися «небажаність» викликаних змін. До того ж даний критерій відмежування має бути універсальним, принаймні працювати у двох нормативних системах: правовій та соціальній. Адже зрозуміло, що злочинне діяння заподіює небажані зміни суспільного та правового характеру. Як вбачається, підставою розмежування бажаних змін від небажаних буде з'ясування чи спрямована конкретна дія (або бездіяльність) на отримання результату, що полягає у порушенні мети, заради якої існує певна річ, доцільності протікання конкретних процесів або існування певних явищ.

Кожна річ матеріального світу існує як реалізація певної мети. Згадаємо чотири причини Аристотеля – цільову (*causa finalis*) причину, яка поряд з діючою (*causa efficiens*), формальною (*causa formalis*) та матеріальною причинами (*causa materialis*) складає причинний комплекс свідомих дій людини. Зміст цільової причини обумовлює й порядок використання конкретної речі, протікання певного процесу у навколишньому середовищі. Прослідити наявність цільової причини в матеріальних речах (заради чого вони виготовлені), тим більш у правових нормах (мета правового регулювання), цілком можливо.

Тож небажані зміни у навколишньому середовищі виникають внаслідок вчинення суб'єктом діяння спрямованого на створення будь-яких перешкод щодо реалізації цілі заради якої створювалася конкретна річ, існує певне явище чи ініціювався якийсь процес.

Встановлення небажаності наслідків, які є результатом соціальних дій², має спиратися, на нашу думку, на правову нормативну систему, оскільки право є феноменом суспільного людського буття та фіксує об'єктивно правильне положення речей з точки зору розумного (справедливого) поєднання бажань суб'єктів соціальної взаємодії.

² Ми використовуємо термінологію Макса Вебера, розуміючи під соціальними діями дії зорієнтовані на минулу, дійсну або очікувану у майбутньому поведінку оточуючих.

З погляду права лише ті дії, що матимуть наслідки у вигляді створення перешкод для правильної (встановленої правом) реалізації законних інтересів інших осіб будуть небажаними.

Наприклад, суб'єкт скоює крадіжку чужого майна, фактично він створює перешкоди для здійснення власником свого права володіти, користуватися та розпоряджатися майном, тобто створює перешкоди для реалізації цілі заради якої існує інститут власності у праві. Таким чином, можна зробити висновок, що викликані крадієм зміни у навколишньому світі є небажаними. При цьому сама річ, що була викрадена, може залишатися не пошкодженою. В цьому відбивається специфіка правового інституту власності, як інституту, що сприяє ствердженню особистісної свободи індивідууму³.

Строго кажучи, з точки зору належності протікання певних процесів чи існування певних явищ, заподіяння небажаних наслідків власником цілком можливо, коли він ламає чи знищує річ. Річ в об'єктивному сенсі представляє цінність, коли її можна використовувати за призначенням, в протилежному випадку її існування втрачає значимість. Так, поламана річ, наприклад, втрачає свою вартість, коштуватиме менше, ніж річ, яка здатна слугувати своєму призначенню.

Слід розрізнити суб'єктивне оцінювання певних дій як небажаних та їх об'єктивну небажаність. Суб'єктивна оцінка небажаності наслідків будується виходячи з розуміння індивідуумом бажаного використання певної речі чи протікання будь-якого процесу. Об'єктивна оцінка (до якої належить і власне правова оцінка) небажаності наслідків базується на розумінні належного використання певної речі чи протікання будь-якого процесу.

³ Більш ґрунтовно про специфіку виникнення та розвитку інституту власності у праві дивіться в роботі [2, с.51–56]. На жаль в рамках даної статті ми не маємо можливості звернутися до цього питання та більш повно його розкрити.

При цьому у випадку врахування бажаності з точки зору права вихідним критерієм будуть цілі правового регулювання.

Зазначимо, що в правових положеннях кожної галузі права, в тому числі й кримінального права, реалізована доцільність об'єктивного характеру. Кожна правова норма має своє призначення, тож в цілому система права має внутрішньо притаманну доцільність, серцевиною якої є належне співвідношення свободи індивідуумів, фіксація правильного, у типових випадках, порядку реалізації їх інтересів. Тому небажаними наслідки будуть в тому випадку, коли дії особи призвели до порушення належного (правильного, закріпленого у праві) режиму взаємодії свобод, законних інтересів суб'єктів соціальних взаємовідносин.

Виходячи з того, що метою існування інституту права у суспільстві є організація мирного та справедливого співіснування людей [13, с.78], дії, спрямовані на недопущення реалізації цієї мети, безумовно, викличуть саме небажані зміни. Головним обов'язком та завданням держави, згідно ст.3 Конституції України, є забезпечення прав і свобод людини. Тому є зрозумілим прагнення законодавця не допустити генералізації вчинення діянь, що створюють перешкоди виконанню зазначеного завдання, державою, отже висновок про важливість криміналізації означених дій повинен виникати як логічно необхідний.

До того ж, як було розглянуто вище, право як інститут, що має універсальність та свою традицію, представляє собою цілісну цільову будівлю, адже формується на цілі та заради цілі [2, с.320–321].

Запропонований критерій відмежування «небажаних змін» може бути застосовано й до аналізу заподіяння злочинної шкоди працівниками органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків. У тому випадку, коли виконання працівником службових обов'язків суперечить меті та завданням, що стоять перед ним як службовою особою, ми стикаємось із заподіянням небажаних змін при виконанні службових обов'язків.

Поняття «небажані зміни в навколишньому світі, викликані діянням людини» (поняття тотожне за своїм змістом «небажані наслідки, викликані діянням людини») позначаємо терміном «школа», тому що саме в такому контексті цей термін використовується.

Школа розглядається як один із найбільш значущих критеріїв, спираючись на який можна встановити суспільну небезпеку діяння. Встановлення заподіяної злочином шкоди фактично означає з'ясування ступеня суспільної небезпеки злочину [14, с.15]. Тому варто погодитись з такими вченими, як Н.Ф. Кузнецова, В.М. Кудрявцев, В.В. Мальцев, О.М. Миколенко, О.С. Міхлін та ін., які розуміють суспільну небезпеку діяння як його шкідливість, здатність заподіяти істотну шкоду охоронюваним законом інтересам. Адже той факт, що діяння людини спричинило шкоду, означає, що викликані зміни були небажаними, такими, що створили перешкоди для досягнення цілей існування конкретної речі, суспільного чи правового явища або процесу. Справедливою є точка зору криміналістів, що використання поняття «суспільно небезпечні наслідки» виключно до наслідків злочинних дій людини є не зовсім методологічно вірним, оскільки всі правопорушення суспільно небезпечні, тому називати лише наслідки злочину суспільно небезпечними не коректно і термінологічно не правильно [4, с.40]. Школа, заподіяна злочином, і наслідки інших правопорушень мають визначений ступінь суспільної небезпеки, тому, характеризуючи наслідки злочинного діяння, не слід робити наголос на суспільній небезпеці, хоча вона й виступає необхідною умовою визнання діяння злочинним.

Існування у кримінальному законі так званих «формальних» складів злочинів є, в тому числі, констатацією, що внаслідок описаних у диспозиції кримінально-правової норми дій постраждає сама цінність інституту правового регулювання, принципи існування та реалізації права, у суспільстві. В якості прикладу втілення даної логіки законодавцем можливо привести цілий ряд статей особливої частини

Кримінального кодексу України, зокрема, ст.353 КК України, яка передбачає відповідальність за самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, поєднане із вчиненням будь-яких суспільно-небезпечних діянь, ст.375 КК України постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали чи постанови та ін.

Відсутність посилання в кримінальному законі на шкоду, як самостійний елемент об'єктивної сторони складу вказаних злочинів не означає, що в результаті вчинення вказаних діянь не наступають наслідки.

Злочини з «формальним» складом, пов'язані з порушенням правової норми або неповаги до носіїв вищої влади, мають різноманітні й складні наслідки, що, на думку дослідників, обумовлює відсутність їх опису безпосередньо у тексті закону, бо такий опис вкрай складно зробити. Існують й інші точки зору на відсутність вказівки на наслідки злочинного діяння в законі: в тій ситуації, коли діяння в повному обсязі, більш чітко, відображає суспільну небезпеку злочину вказівка у диспозиції кримінально-правової норми на конкретні наслідки злочину не є необхідною, або законодавець вимагає додаткового доказування наявності наслідків злочинного діяння такої необхідності не виникає [5, с.43; 7, с.157; 8, с.34–35]. До того ж, як зазначає В.В. Мальцев, визначеність злочинних наслідків в диспозиції кримінально-правової норми певним чином залежить від внутрішніх властивостей шкоди (суспільної небезпеки, інформативності, матеріальності чи нематеріальності) [6, с.56–57].

Не заперечуючи наведені обґрунтування дослідників, на нашу думку більш послідовним буде визнати, що окремі діяння набувають сутнісної ознаки злочинності при наявності певного характеру наслідків, а інші діяння з самого початку мають подібну ознаку (злочинності), тому законодавець не описує наслідки в кримінально-правовій нормі як надмірні.

Зміст цього стає зрозумілим при проведенні аналізу логіки законодавця, який в правових положеннях Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» у ст.1 закріпив право громадян на компенсацію заподіяної внаслідок незаконних дій службових осіб органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду шкоди [15]. Послідовним буде ствердження, що скоєння службовою особою органу дізнання чи досудового слідства Міністерства внутрішніх справ незаконного затримання громадянина має в якості наслідку заподіяння йому злочинної шкоди, яка, наприклад, за умови закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю у діянні складу злочину або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину, підлягає компенсації.

Наслідки дій людини негативного роду (шкода) не можна визнавати злочинними без кваліфікації діяння людини у якості злочинного. Небажані наслідки ще не є суспільно небезпечними і злочинними, вони можуть бути наслідком і правомірних і соціально-корисних дій. Наприклад, міліціонер, затримуючи злочинця, заподіює йому тілесні ушкодження. Заподіянні тілесні ушкодження є негативним наслідком правомірних дій.

Виникає необхідність встановлення змісту поняття «суспільна безпека», не беручи до уваги шкідливі наслідки цього діяння. Зміст суспільної безпеки діяння повинен розумітися за межами позитивного кримінального закону, бо в протилежному випадку категорія «суспільної безпеки» не мала би самостійного значення та законодавець чітко закріпив у ст.11 КК України суспільну безпеку діяння як необхідну умову визнання його злочинним [16]. Ігнорування цього призводить до гіперболізації формальної (номінальної) ознаки (*передбачене Кодексом*). Присвоєння ознаки суспільної безпеки відбувається автоматично як необхідний наслідок криміналізації діяння. Всі діяння, зафіксовані в особли-

вій частині кримінального закону, є злочинами.

Труднощі виникають зі спробами визначити ступінь суспільної небезпеки без посилання на кримінальний закон, виходячи із соціальної дійсності. Це завдання послідовно повинно реалізовуватися кримінологічною наукою, адже предметне поле кримінологічних досліджень включає встановлення передумов злочинності, що містяться у недоліках правового регулювання [0, с.32]. Як вказують вчені криміналісти, підстави криміналізації діяння повинні характеризуватися політичними, соціально-психологічними, соціально-економічними, соціологічними принципами. Саме цим обумовлюється соціальна адекватність криміналізації, її допустимість з точки зору основних характеристик соціальних систем та процесів суспільного розвитку, відповідності кримінально-правової норми рівню, характеру суспільної свідомості та стану суспільної думки [6, с.54]. Тому є обґрунтованим науковий пошук власного розумного змісту «суспільної небезпеки».

На нашу думку, переконливою слід визнати позицію дослідника Є.О. Гнатенко, який, розвиваючи філософський підхід започаткований І. Кантом, розкриває категорію суспільної безпеки через уявну генералізацію окремого поступку, суспільну небезпечність якого бажано встановити. Окремий поступок є суспільно небезпечним у тому разі, коли уявна генералізація даного поступку виявить небажаність масового скоєння подібних діянь, через те, що вони можуть призвести до руйнування суспільства, чи його окремих інститутів [18, с.195]. Діяння, що зафіксовані у кримінальному законі, мають визначений ступінь суспільної небезпеки, і саме це стало приводом до їх криміналізації. Цей ступінь визначається тим, що у разі масового скоєння даних діянь результатом їх буде руйнування правових чи суспільних інститутів. Подібні наслідки слід визнавати у якості суспільно-небезпечних.

Таким чином, під злочинною шкодою, що заподіюється працівниками органів внутрі-

шніх справ при виконанні службових обов'язків розуміються небажані зміни в навколишньому світі, викликані злочинними діями працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків.

Проведеним аналізом змістовних ознак поняття «злочинна шкода, що заподіюється працівниками ОВС при виконанні службових обов'язків» з'ясовано, що вчинення працівником злочинів при виконанні службових обов'язків, порушує ціль та завдання виконання службових обов'язків. А це, в свою чергу, дозволяє зробити висновок, що відбулися певні деформації у ціннісно-мотиваційній системі особистості, які знайшли своє вираження у цілеспрямованні діючого суб'єкта або у виборі засобів досягнення цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Милиция в зеркале общественного мнения: Информационно-аналитические материалы по результатам социологических исследований. Вып. 3 / [Поклад В. И., Игнатенко Е. А., Топольскова И. А. и др.]. – Луганск : РИО ЛГУВД им. Э. А. Дидоренко, 2010. – 64 с.
2. Иеринг Р. Цель в праве. Т. 1 / Рудольф фон-Иеринг [пер. В. Р. Лицкого, Н. В. Муравьева, Н. Ф. Дерюжинского]. – СПб. : Издание Н. В. Муравьева, 1881. – 412 с.
3. Максимов С. В. Цель в уголовном праве: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Максимов Сергей Владимирович. – М., 2003. – 189 с.
4. Миколенко О. М. Теоретико-правовий аналіз шкоди, заподіяної злочином / Олена Миколаївна Миколенко. – Одеса : Студія «Негоціант», 2005. – 164 с.
5. Кузнецова Н. Ф. Значение преступных последствий для уголовной ответственности / Нинель Федоровна Кузнецова. – М. : Государственное издательство юридической литературы, 1958. – 218 с.
6. Мальцев В. В. Проблема уголовно-правовой оценки общественно опасных последствий / Василий Васильевич Мальцев. – Саратов : Изд-во Саратовск. ун-та, 1989. – С. 27
7. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления / Владимир Николаевич Кудрявцев. – М., 1987. – 192 с.
8. Михлин А. С. Последствия преступления / Александр Соломонович Михлин. – М., 1969. – 104 с.
9. Землюков С. В. Уголовно-правовые проблемы преступного вреда / Сергей Валентинович Землюков. – Новосибирск : Изд-во Новосибирск. ун-та, 1991. – 244 с.
10. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення : монографія / Павло Сергійович Берзін. – К. : Дакор, 2009. – 736 с.
11. Новоселов Г. П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты / Геннадий Петрович Новоселов. – М. : Изд-во НОРМА, 2001. – 208 с.
12. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Т.1 / Николай Степанович Таганцев. – Тула : Автограф, 2001. – 511 с.
13. Ильин И. А. О сущности правосознания: Сочинение в двух томах. Т.1 Философия права. Нравственная философия / Иван Александрович Ильин. – М. : Изд-во «Медиум», 1993. – 510 с.
14. Уголовное право. Части Общая и Особенная : курс лекций / Г. А. Есаков, А. И. Рарог и др. / под ред. А. И. Рарога. М. : ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005. – 480 с.
15. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду : від 01.12.1994 р., № 266/94-ВР // ВВР України. – 1995. – № 1. – Ст. 1
16. Кримінальний Кодекс України : від 05.04.2001 р. // ВВР України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131
17. Криминология: приглашение к дискуссии : монография / [А. В. Баляба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский]. – Луганск : РИО ЛИВД, 2000. – 318 с.

18. Гнатенко Е. А. Понятие общественной опасности: философский и правовой подходы / Гнатенко Е. А. // Практична філософія та правовий порядок : збірка наукових статей. – Х. : Центр освітніх ініціатив, 2000. – 342 с.

Шарікова В. П. Щодо визначення поняття «злочинна шкода, заподіяна працівниками органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків»: кримінологічний підхід / В. П. Шарікова // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 1000–1007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11svpokp.pdf>

Розкриті змістовні ознаки поняття «злочинна шкода», проведено аналіз та розмежування понять «злочинна шкода» і «правомірна шкода» в контексті цілеспрямування особи. Для вирішення завдань кримінологічного дослідження проблем злочинності в органах внутрішніх справ встановлюється зміст поняття «злочинна шкода, заподіяна працівниками ОВС при виконанні службових обов'язків».

Шарікова В.П. К определению понятия «преступный вред, причиненный сотрудниками органов внутренних дел при выполнении служебных обязанностей»: кримінологічний підхід

Раскрыты существенные признаки понятия «преступный вред», проведен анализ и разграничение понятий «преступный вред» и «правомерный вред» в контексте целеполагания личности. Для решения задач кримінологіческого исследования проблем преступности в органах внутренних дел устанавливается значение понятия «преступный вред, причиненный сотрудниками ОВД при выполнении служебных обязанностей».

Sharikova V.P. To the Definition of Concept «Criminal Harm, Which is inflicted by Ministry of Interior's Officers, when they Discharge Official Function»: Criminological Method

The essential characteristic of concept «criminal harm» is defined, the concept of «criminal harm» and «legitimate harm» in the context of goals of personality differentiates and analyzes. Author defines the characteristics of concept «criminal harm to inflict by Ministry of Interior's officers» for giving criminological explanation of crimes committed by Ministry of Interior's officers.

Форум права